

УДК 330.34:332.142

Б. В. Дергалюк,

к. е. н., доцент, доцент кафедри економіки і підприємництва, Національний технічний університет України "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського"
ORCID ID: 0000-0001-8791-9121

DOI: 10.32702/2306-6792.2020.6.10

ПРИЧИНИ НЕОБХІДНОСТІ СТРУКТУРНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

B. Dergaliuk,

PhD in Economics, Associate professor, Associate professor of economics and entrepreneurship department,
National technical university of Ukraine "Igor Sikorsky Kiev polytechnic institute"

THE REASONS FOR THE NEED FOR STRUCTURAL MODERNIZATION OF THE ECONOMY OF THE REGIONS OF UKRAINE

У статті обґрунтовуються причини необхідності структурної модернізації економіки регіонів України. З'ясовано, що сучасні суспільно-політичні процеси характеризуються безперервним утворенням та подальшим розширенням інтеграційних зв'язків на всіх рівнях економічної системи, націлених на прискорення розвитку її суб'єктів. Виокремлено проблеми регіонального розвитку України, що зумовлюють структурну модернізацію економіки регіонів. Сучасна регіональна політика повинна базуватися на стратегічних пріоритетних напрямках реформ та модернізації економіки регіонів, спрямовуватися на сталий регіональний розвиток. Обґрунтовано, що регіональний розвиток має базуватися на загальній концепції модернізації економіки та стратегіях модернізації економіки регіонів України. Водночас важливим є налагодження тісної взаємодії між регіонами для формування нових конкурентоспроможних регіональних утворень, у тому числі субрегіонального рівня. Встановлено, що структурна модернізація регіонів повинна базуватися на унікальних особливостях та існуючих можливостях регіонів, концентруватися на виробництві наукомісткої продукції, сконцентрувати зусилля на структурних інноваціях, активізувати накопичення інтелектуального потенціалу та здійснювати його постійну капіталізацію. Розвиток, внаслідок структурної модернізації регіонів, повинен забезпечуватися відповідним інституціональним середовищем, що сприятиме отриманню позитивного ефекту для суміжних регіонів від створених макрорегіонів шляхом поширення добробуту та отриманню поштовху для масштабних структурних зрушень.

The reasons for the necessity of structural modernization of the economy of regions of Ukraine are substantiated in the article. It has been found that modern socio-political processes are characterized by continuous formation and further expansion of integration ties at all levels of the economic system aimed at accelerating the development of its subjects. The problems of regional development of Ukraine include: unevenness and deepening asymmetry of economic development, which leads to deepening differentiation in the social development of regions; lack of coherence and activity of national and regional policies on regional development and their main aspects; due to geopolitical circumstances, the dependence of production structures on the import of resources and fluctuations in prices for them; low adaptability of the regional economy to rapid changes in the global environment; low competitiveness of regional systems in the world market; slow technological updating and backwardness of innovative processes of development of regional economies; non-diversified structure of production of regions; orientation of production of many regions in the heavy industry, including the processing of primary raw materials and their production; declining trend of production and its low efficiency and so on Contemporary regional policy should be based on strategic priority areas for reform and modernization of the regional economy, and be directed towards sustainable regional development. It is substantiated that regional development should be based on the general concept of modernization of the economy and strategies of modernization of the economy of the regions of Ukraine, and it is important to establish close cooperation between the regions for the formation of new competitive regional entities, including the subregional level. It is established that structural modernization of regions should be based on unique features and existing opportunities of regions, concentrate on production of high-tech products, concentrate efforts on structural innovations, activate accumulation of intellectual potential and carry out its constant capitalization. Development as a result of structural modernization of the regions

should be provided with the appropriate institutional environment, which will contribute to the positive effects of the created macro-regions in the adjacent regions, by spreading prosperity and receiving impetus for large-scale structural changes.

Ключові слова: структурна модернізація регіонів, модернізація, розвиток, регіональні господарські системи, макро регіон, регіон.

Key words: structural modernization of regions, modernization, development, regional economic systems, macro-region, region.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Суспільно-політичні процеси початку ХХІ ст. характеризуються безперервним утворенням та подальшим розширенням інтеграційних зв'язків на всіх рівнях економічної системи, націлених на прискорення розвитку її суб'єктів. Однак, попри усі переваги глобалізації, варто звернути увагу на сильну розбалансованість структури світової економіки, що складає загрозу стабільності її функціонування. Тобто поступово вплив зовнішніх факторів стає превалюючим. Водночас держава втрачає будь-які інструменти для забезпечення інкапсуляції національної економічної системи від зовнішніх впливів. Цьому також сприяє політика розвитку регіонів, що спрямована на їх структурну модернізацію.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Модернізаційні аспекти розвитку економічних систем досліджували такі науковці: Г. Александер, Дж. Бейлі, Г. Марковіц, М. Міллер, Ф. Модільяні, М. Фрідмен, У. Шарп, Й. Шумптер та інші дослідники.

Актуальність особливостей модернізації просторового розвитку, формування ефективної регіональної політики модернізації широко висвітлюється вітчизняними науковцями, серед яких необхідно відзначити: О. Амошу, Б. Буркинського, М. Бутка, С. Вовканича, А. Власюка, В. Гейця, Б. Данилишина, М. Долішнього, І. Дунаєва, В. Кулішова, П. Любченко, Ю. Макогона, М. Михальченка, М. Пашкевича, С. Пирожкова, С. Романюка, В. Сіденка, В. Симоненка, І. Сторонянську, С. Тульчинську, В. Чужикова, С. Штефана, С. Шульц та багатьох інших [2—6; 9].

Незважаючи на науковий пошук науковців, необхідно відзначити, що питання структурної модернізації регіональної економіки залишаються недостатньо розробленими та потребують подальших досліджень.

МЕТА І ЗАВДАННЯ СТАТТІ

Метою дослідження виступає визначення причин структурної модернізації регіонів та можливості її здійснення. Для досягнення мети було вирішено такі завдання:

— визначено загальні проблеми розвитку регіонів;

— з'ясовано етимологію поняття "структурна модернізація регіонів";

— обґрунтовано значення структурної модернізації регіонів для формування макрорегіонів;

— визначено необхідність змін в управлінні регіональним розвитком у напрямі структурної модернізації регіонів.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Безперервні процеси інформатизації та технологізації найбільш прогресивних економік світу обумовили появу якісно нового діджиталізованого формату як внутрішньоекономічних так і транснаціональних взаємодій, що водночас супроводжується ускладненням вже існуючих форм та загостренням гуманітарних проблем глобального рівня, дискусія щодо вирішення яких впродовж останнього десятиліття перейшла у економічну та геополітичну площину. Таким чином, сучасний стан глобальної системи характеризується повсюдними проявами антагонічних за своєю економічною природою впливів, де, з одного боку, доступ до технологій та домінуюча система економічних відносин створює можливості для динамічного розвитку, а з іншого — деструктивні тенденції у сфері міждержавних дипломатичних взаємодій разом із загальною розбалансованістю світової економіки формують ряд системних загроз.

У таких умовах актуальними стають питання забезпечення внутрішньодержавної стабільності, поступового дистанціювання та звуження впливу екзогенних факторів на протікання внутрішньосистемних процесів, що покладаються на структурну модернізацію розвитку регіонів країни. Варто зазначити, що проблематика забезпечення збалансування структурних пропорцій не обмежується питаннями стимуляції позитивних структурних трансформацій, а й охоплює питання глибокого теоретичного аналізу існуючих тенденцій з метою виявлення передумов до глобальних парадигмальних зрушень у самій економічній системі, що надало б можливість ефективного прогнозування й мінімізації ризиків щодо виникнення загрозливих тенденцій на метарівні.

Сучасна парадигма розвитку країн відповідно до вимог нового регіоналізму ставить на перший план саме регіональний розвиток [8, с. 27]. Регіональний розвиток країни зумовлює пропорційність та збалансованість економічного розвитку країни в цілому. Водночас, останнім часом, у тому числі в Україні, регіональна диференціація зростає.

До проблем регіонального розвитку України можна віднести:

- нерівномірність та поглиблення асиметричності економічного розвитку, що призводить до поглиблення диференціації у соціальному розвитку регіонів;

- недостатню узгодженість та активність державної й регіональної політики щодо регіонального розвитку та їх головних аспектів;

- підвищення внаслідок геополітичних обставин, залежності виробничих структур від імпорту ресурсів та коливання цін на них;

- низьку адаптивність регіональної економіки до швидкоплинних змін глобального середовища;

- низьку конкурентоспроможність регіональних систем на світовому ринку;

- повільне технологічне оновлення та відсталість інноваційних процесів розвитку регіональних економік;

- недиверсифіковану структуру виробництва регіонів;

- орієнтацію виробництва багатьох регіонів на галузі важкої індустрії, у тому числі галузі обробки первинної сировини та їх видобутку;

- спадну тенденцію виробництва та низьку його ефективність тощо.

Сучасна регіональна політика повинна базуватися на стратегічних пріоритетних напрямках реформ та модернізації економіки регіонів, спрямовуватися на сталий регіональний розвиток, що одночасно включає розвиток соціальної, економічної та екологічної сфери регіонів. Структурна регіональна політика зазвичай стосується економічної політики, але водночас впливає і на соціальний, екологічний, культурний розвиток, що безпосередньо пов'язані із економічними зрушеннями та динамікою економічного зростання.

Необхідно зазначити, що поняття "економічний розвиток" та "модернізація" інколи отожднюють, але ми погоджуємося із думкою науковців, які вважають, що таке отожднення не коректним, оскільки далеко не всі процеси, що розвиваються мають безпосередньо модернізаційний характер. У цьому контексті слушно зауважує М. Михальченко, зазначаючи, що "модернізація орієнтує суспільство і його структури, сфери на вдосконалювання, просування впе-

ред, на розроблення й реалізацію нових цілей, завдань, пріоритетів, стратегій. Модернізація — це творчо-перетворювальна функція розвитку. Але специфічна — як засіб оновлення суспільства. Модернізація дійсно є незавершеним проектом і проектом, що ніколи не завершується в глобальному вимірі.." [4, с. 19].

Регіональний розвиток має базуватися на загальній концепції модернізації економіки та стратегіях модернізації економіки регіонів України. Важливим аспектом є те, що цілі, завдання та пріоритети регіональної модернізації повинні йти в унісон із цілями, завданнями та пріоритетами галузей та країни загалом. Стратегічні плани модернізації економіки регіонів повинні враховувати спеціалізацію регіонального простору, особливості розвитку та потенційні можливості регіонів. Важливим є налагодження тісної взаємодії між регіонами для формування нових конкурентоспроможних регіональних утворень, у тому числі субрегіонального рівня. Формування нових інтегрованих економічних макрорегіонів є процесом, який в умовах існуючих глобальних змін притаманний світовому економічному розвитку.

Макрорегіони, що створюються за рахунок структурної модернізації, також стають ключовими економічними домінантами, де концентруються класичні чинники виробництва та інновації. Виокремлення таких макрорегіонів виступає умовою підвищення значимості їх у глобальному економічному розвитку.

Розвиток, внаслідок структурної модернізації регіонів, повинен забезпечуватися відповідним інституціональним середовищем. Це сприятиме отриманню позитивного ефекту від створених макрорегіонів суміжним регіонам шляхом поширення добробуту та отриманню поштовху для масштабних структурних зрушень.

Структурна модернізація регіонів включає в себе: виклики щодо необхідності удосконалення механізмів формування та функціонування економічного комплексу та соціальних відносин регіонів; виклики щодо змін управління економічними та соціальними процесами. Тобто структурна модернізація регіонів не може проводитися без змін в управлінні господарськими процесами відповідно до суспільно встановлених цінностей та пріоритетів й можливостей регіонів. Зміни в управлінні відбуваються як на регіональному так і на державному рівнях.

ВИСНОВКИ

Отже, проведене дослідження структурної модернізації регіонів дає можливість зазначити, що головною метою її здійснення виступа-

ють причини поглиблення асиметричності економічного розвитку регіонів України та необхідності якісних зрушень у регіональних господарських системах. Структурна модернізація регіонів залежить від потенційних можливостей та наявних ресурсів регіонів. Модернізаційні зрушення вимагають змін в управлінні господарськими процесами, що спроможне дати поштовх до проведення змін та підвищення ефективності їх проведення.

Структурна модернізація регіонів повинна базуватися на унікальних особливостях та існуючих можливостях регіонів, концентруватися на виробництві наукомісткої продукції, сконцентрувати зусилля на структурних інноваціях, активізувати накопичення інтелектуального потенціалу та здійснювати його постійну капіталізацію.

Подальших досліджень вимагають аспекти значення та впливу інтелектуального потенціалу для здійснення та підвищення ефективності структурної модернізації регіонів.

Література:

1. Детермінанти розвитку національного господарства: монографія. за заг. ред. П.В. Круша. Київ, НТУУ "КПІ", 2014. 276 с.

2. Дунаєв І.В. Модернізація регіональної економічної політики: ідентифікація і семантичний аналіз понятійного апарату. Актуальні проблеми державного управління. Одеса, Вид-во ОРІ НАДУ, 2015. № 4 (64). С. 16—20.

3. Миленький В.М. Теоретичні підходи до модернізації регіональної економіки. Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. 2013. Вип. 1 (2). С. 322—326.

4. Михальченко М. Політична реальність в Україні: трансформація, модернізація, революція? Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. Київ, 2005. Вип. 7. С. 18—27.

5. Пашкевич М.С., Лисунець К.П. Принципи модернізації економіки регіонів України в аспекті сучасної регіональної політики. Ефективна економіка. 2014. № 10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_10_7 (дата звернення: 14.11.2019).

6. Тульчинська С.О. Інтелектуально-інноваційна модернізація економіки України: теоретико-методологічні аспекти: монографія. Київ, НТУУ "КПІ", 2009. 488 с.

7. Тульчинська С.О. Перспективи та домінанти розвитку інтелектуально-інноваційної системи регіонів України: монографія. Херсон, Ви-во "ПП Вишемирський В.С.", 2014. 210 с.

8. Тульчинський Р.В. Детермінанти становлення нового регіоналізму: теорія, методоло-

гія, практика: монографія. Херсон, Вид-во "ПП Вишемирський В.С.", 2018. 400 с.

9. Штефан С.І., Коротеєва Г.С. Фінансові інститути і інструменти модернізації економіки регіонів України. Комунальне господарство міст. 2014. № 113. С. 223—228.

References:

1. Krush, P.V. et al. (2014), Determinants of development of the national economy [Determinants of the development of the national economy], NTUU "KPI", Kyiv, Ukraine.

2. Dunaiev, I.V. (2015), "Modernization of regional economic policy: identification and semantic analysis of the conceptual apparatus", Aktual'ni problemy derzhavnoho upravlinnia. Odesa, Vyd-vo ORI NADU, vol. 4, no. 64, pp. 16—20.

3. Mylen'kyj, V.M. (2013), "Theoretical approaches to the modernization of the regional economy", Teoretychni i praktychni aspekty ekonomiky ta intelektual'noi vlasnosti, vol. 1, no. 2, pp. 322—326.

4. Mykhal'chenko, M. (2005), Politychna real'nist' v Ukraini: transformatsiia, modernizatsiia, revoliutsiia? [Political reality in Ukraine: transformation, modernization, revolution?], Suchasna ukrains'ka polityka. Polityky i politolohy pro nei, Kyiv, Ukraine.

5. Pashkevych, M.S. and Lysunets', K.P. (2014), "Principles of modernization of economy of regions of Ukraine in the aspect of modern regional policy", Efektyvna ekonomika, vol. 10, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_10_7 (Accessed 23 January 2019).

6. Tul'chyn'ska, S.O. (2009), Intel'ktual'no-innovatsijna modernizatsiia ekonomiky Ukrainy: teoretyko-metodolohichni aspekty [Intellectual-innovative modernization of the Ukrainian economy: theoretical and methodological aspects], NTUU "KPI", Kyiv, Ukraine.

7. Tul'chyn'ska, S.O. (2014), Determinanty stanovlennia novoho rehionalizmu: teoriia, metodolohiia, praktyka [Determinants of the emergence of a new regionalism: theory, methodology, practice], Vyd-vo "PP Vyshemyr's'kyj V.S.", Kherson, Ukraine.

8. Tul'chyn's'kyj, R.V. (2018), Determinanty stanovlennia novoho rehionalizmu: teoriia, metodolohiia, praktyka [Determinants of the emergence of a new regionalism: theory, methodology, practice], Vyd-vo "PP Vyshemyr's'kyj V.S.", Kherson, Ukraine.

9. Shtefan, S.I. and Korotieieva, H.S. (2014), "Financial Institutions and Instruments of Modernization of the Economy of the Regions of Ukraine", Komunal'ne hospodarstvo mist, vol. 113, pp. 223—228.

Стаття надійшла до редакції 13.03.2020 р.